

10. Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови у чотирьох томах [Текст] / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – К. : Аконт, 2001. – Т. 2. – 912 с.
11. Яременко В. В. Новий тлумачний словник української мови : [у 4-х т.] [Текст] / В. В. Яременко, О. М. Сліпушко. – К. : Аконт, 2001. – Т. 3. – 928 с.

УДК 007:304:655

І. О. Вовк – аспірант Української академії друкарства

Початок пластової видавничої діяльності. Пластові видання 1911–1922 рр.*Роботу виконано на кафедрі видавничої справи і редагування УАД*

Розглянуто перші роки пластової видавничої діяльності, проаналізовано основні видання, які побачили світ у перше десятиліття існування організації. Визначено провідні ідеї, погляди та положення, викладені у виданнях, їхнє змістове наповнення, цільове та читачке призначення.

Ключові слова: скаутинг, Пласт, феномен пластового руху, пластовий осередок, ідея Пласту, пластова література, літографічні видання.

Вовк І. О. Начало пластовой издательской деятельности. Пластовые издания 1911–1922 гг. Рассмотрены первые годы пластовой издательской деятельности, проанализированы основные издания, увидевшие мир в первое десятилетие существования организации. Определены основные идеи, взгляды и положения, изложенные в изданиях, их содержательное наполнение, целевое и читательское назначение.

Ключевые слова: скаутинг, Пласт, феномен пластового движения, пластовая ячейка, идея Пласта, пластовая литература, литографические издания.

Vovk I. O. The Beginning of Plast Publishing. Plast Publications, 1911–1922. The first years of plast publishing activity were considered, the basic editions, published in the first decade of the organization were analyzed. The main ideas, views and conditions, as well as the content, target designation, and readers of the publications were identified.

Key words: Scouting, Plast, phenomenon of plast movement, plast communities, idea of Plast, Plast Literature, lithographic editions.

Постановка наукової проблеми, її значення та аналіз останніх досліджень. Заснування й діяльність українського Пласту історія пов'язує зі створенням скаутингу¹, який започаткував Бейден Павел (Бі-Пі)² в Англії 1908 р. Хоч український Пласт офіційно постав на три роки пізніше та ґрунтується тільки на основах скаутингу, він набув зовсім іншого, своєрідного, українського характеру, адже був побудований передусім на українських історичних традиціях, на що вказує і його назва. Першим та основним зразком для цієї організації був «Scouting for boys» («Скаутинг для хлопців»), що його заснував генерал Роберт Бейден Павел для британських юнаків. Засновники Пласту наповнили ідею Бейдена Павела українським змістом, дещо доповнили та пристосували його до потреб української молоді, до української ментальності в цілому, спираючись на історію України й українського народу. Особливий педагогічний підхід у вихованні молоді творці українського Пласту наповнили своєю власною системою виховання – українською духовністю, тому він припав до душі і молоді, і українській громаді загалом.

На різних етапах діяльності організації укладали бібліографію пластових видань. Проте часто вони були неповними й виходили невеликими накладами. Такі видання здебільшого мали вигляд переліку бібліографічних описів. У цьому матеріалі здійснено спробу розглянути передумови появи, тематику та ідейні основи видань, які з'явилися впродовж окресленого історичного періоду.

© Вовк І. О., 2012

¹ Скаутинг – міжнародний неполітичний молодіжний рух, який ставить за мету підтримку молоді в її фізичному, розумовому й духовному розвитку, таким чином, щоб вона могла відігравати важливу роль у суспільстві.

² Роберт Стівенсон Сміт Бейден Павел (22 лютого 1857, Лондон – 8 січня 1941) – основоположник скаутського руху у світі.

Основними дослідниками, кому належать найважливіші праці, присвячені пластовій літературі й видавництву в цілому, є здебільшого активні діячі Пласту або прихильники організації – Северин Левицький, Дмитро Козицький, Леонід Бачинський, Борис Савчук та ін.

Мета нашої статті – розглянути, систематизувати й частково проаналізувати спектр пластової літератури 1911–1922 рр. із погляду читацького призначення та тематичного спрямування, визначити умови видання на обраному етапі.

За період незалежності України вдалося отримати доступ до більшості джерел, пов'язаних із діяльністю Пласту та його видавничими органами від періоду заснування організації, діяльності в підпіллі й сучасного стану. У цій статті розглянуто перший період (1911–1922 рр.) пластової видавничої діяльності.

Як зазначає Борис Савчук у монографії «Український Пласт, 1911–1939», будь-яка громадська організація для свого розвитку, поширення впливів та авторитету серед громадськості намагалася налагодити випуск власних періодичних, фахових й інших видань. На відміну від багатьох із них, у Пласті прагнули організувати власне видання не лише його центральні органи, а й майже кожен структурний підрозділ організації: улад, кіш, курінь і навіть гурток¹. Власне така ініціатива та, як результат, велике розмаїття пластової періодики сприяли розвитку унікального явища в історії розвитку української преси загалом. Також, окрім періодичних видань, велику увагу приділяли виданню теоретичної й фахової літератури, яку, як зауважив Б. Савчук, варто розглядати як важливий фактор внутрішнього розвитку Пласту [5, 178–179].

Як зазначає автор, фахова література (підручники, збірники законів, брошури методично-організаційного характеру та ін.) мали першочергове значення в становленні Пласту. Безперечно, є певні труднощі, пов'язані передусім зі з'ясуванням кількості таких видань, адже дуже часто їх друкували невеликими накладками за кошти самих авторів чи пластунів-меценатів. Свого часу створено бібліографію пластової літератури (спроби укладання бібліографії пластових видань робили і Северин Левицький, і Дмитро Козицький, і Леонід Бачинський), проте вона була далеко неповною. За деякими підрахунками, можна вважати, що у 20-х роках ХХ ст. в Галичині вийшло понад 40 пластових книжок і брошур. Серед них, безумовно, перше місце належить підручникам Олександра Тисовського, які користувалися незаперечним авторитетом і з огляду на які здійснювали всі наступні видання [5, 178–179].

Створення Пласту в академічній гімназії попередила широка дискусія в газетах «Діло», «Наша мета» й інших галицьких часописах. До проблем організації гімназійної та шкільної молоді долучили свої голоси професори Грушевський, Боберський, Панейко, Тисовський та ін. Перша стаття – допис про «пластову прогульку» – була опублікована в газеті «Діло» в 1911 р. Із цього часу інформацію про Пласт досить часто почали висвітлювати в пресі.

Перший пластовий осередок створив восени 1911 р. у Львові (при львівських «Січах») студент політехніки Іван Чмола. До осередку долучалися учні Академічної гімназії, Головної державної семінарії, Торговельної школи, жіночої семінарії Українського педагогічного товариства, семінарії СС Василянок та студенти університету (загалом 20 активних членів). Ця організація займалася більше військовою, ніж пластовою роботою. Тут панували сувора дисципліна й точність. Варто зазначити, що Іван Чмола хотів поставити Пласт передусім на службу визвольних змагань, саме тому першим пластовим вправам він надавав характеру військової муштри. Проіснувала ця пластова організація близько року – до осені 1912 р. – і передала свій невеликий досвід, а головне – почин, Комітетові академічної молоді та Січовій організації.

Водночас таємний пластовий гурток зорганізував в Академічній гімназії (філії) і Петро Франко, а вже в березневному числі часопису «Здоровля» опублікував велику повноцінну статтю «Пласт як новий спосіб фізичного і морального виховання» [3, 181].

Діяльність гуртка П. Франка проводилася на основі скаутського підручника Бейдена Павела в перекладі на польську Мелковського. У березні 1912 р. він переріс у досить чисельну пластову організацію, яка існувала до початку Першої світової війни й нараховувала близько 120 членів. Третій пластовий гурток П. Франко заснував на початку квітня 1912 р. в дівочій семінарії Українського

¹ Улад, кіш, курінь, гурток – основні структурні підрозділи в Пласті. у кожен гурток несе відповідальність перед куреном, курінь – перед кошем, кіш – перед пластовим уладом.

педагогічного товариства у Львові, провід якого згодом передав учителям. Головний ухил робився в них на фізичний вишкіл, у якому їхній організатор бачив головне покликання скаутингу.

П. Франко заступав і пропагував дещо інші напрями пластової методи – найперше він наголошував на фізичному вихованні, на дисципліні розуму та тіла, що й повинно було досягатися через пластові ідеали. Власне Франко переклав з англійської й видав підручник «Пластові гри та забави» (Львів, 1913). В основу книги лягли своєрідні практичні поради виховникам¹ – пластові рухливі ігри для дітей і юнацтва під час мандрівок, таборів, сходин тощо. У виданні – 12 розділів: «Пластові гри», «Забави в підходженню», «Сліджене. Забави в таборі», «Домашні забави», «Мійські гри», «Забави в несеню першої помочи», «Забави для наколесників», «Нічні забави», «Зимові гри», «Забави на воді», «Забави, розвиваючі силу».

Як бачимо, П. Франко притримувався передусім думки Бі-Пі, що пластування – це гра. Бі-Пі геніально використав притаманний молоді ігровий комплекс як базовий елемент у становленні своєї виховної системи. Як і Бі-Пі, Франко вважав програмою пластової діяльності, пластової праці невичерпне джерело ігор: «Кожне пластове зайняття, кожна вимога до проб² може бути матеріалом до нової гри. Для цього як виховнику, так і дитині потрібно лише трохи уяви і багато бажання».

Виданий у Львові підручник «Пластові гри та забави», вочевидь, перевозили на Придніпрянщину, але в осередку постання українського скаутингу в Білій Церкві він не був відомий. Цілоком певно, що ця книжечка П. Франка опинилася в руках основоположника українського Скаутингу Є. Слабченка дещо пізніше, оскільки в серпні 1919 р. вони обидва зустрілися (до речі, Є. Слабченко написав підручник «Український Скаутинг», але його не надруковано. Один примірник підручника міститься в музеї-бібліотеці ім. С. Петлюри в Парижі. Можливо, що журнал під тією ж назвою змішано з підручником). У тому ж році Головний отаман Симон Петлюра доручив їм обом їхати до ЗСА³ і там займатися організацією українського Пласту. Через різні причини цього не сталося [10, 10–12].

До речі, те, що Українські січові стрільці перевозили пластову літературу із Західної України на Придніпрянщину в 1918 р., підтверджує і д-р Никифор Гірняк, який стояв на чолі коша Українських січових стрільців у Єлисаветграді, де була одна з дружин Українського скаутингу, але про неї більше немає даних.

П. Франко впродовж багатьох років був активним діячем пластового руху, зокрема з 1914 р. редагував періодичний «Пластовий табор», який друкувався на окремих сторінках журналу «Вісті з Запоріжжя». Серед інших праць Франка варто також назвати пізніші його статті й видання – переклад зі шведської «Підручник шведської руханки» (Львів, 1928), «Як закласти пластові дружини» (Відень, 1921), «Пластова пригода» (Коломия, 1923), «Історія і теорія руханки» (Коломия – Львів, 1923), а також статтю «Фізичне виховання на селі» («Життя і Знання», 1930, ч. 4).

До речі, у кімнаті-музеї Івана Франка в Коломиї зберігається бібліотека пластової літератури, яку написав П. Франко, зокрема і його «Підручник шведської руханки».

12 квітня 1912 р. Олександр Тисовський фактично заклав перший камінь у становлення Пласту (у той день засновано перший пластовий курінь імені Петра Конашевича-Сагайдачного як легальну організацію гімназійної молоді), а відтак і пластової видавничої діяльності, адже саме Тисовський став одним з ідейних основоположників організації та першим її теоретиком. Опрацювавши до найменших деталей схему Пласту, за фінансової підтримки І. Боберського, він надрукував перше пластове видання під назвою «Пласт» у Львові в 1913 р. Це був перший ґрунтовний пластовий підручник, згодом перевиданий під назвою «Життя в Пласті» (1921, 1961, 1969). О. Тисовський провів велику пошукову роботу, зібравши чималу кількість матеріалів і документів. Ця його праця мала справді фундаментальне значення для розвитку теорії українського Пласту. Для тогочасної доби в історії України вона відіграла загальносуспільну роль.

У виданні викладено головну ідею Пласту («Треба іменного знати, що пластова ідея має нас вести вперед, а не даватись нам тягнути взад» [6, 4]), основний устав організації (прикмети пластуна,

¹ **Пластові виховники** – зв'язковий і впорядник – допомігши юнакові створити відповідні умови для самовиховної праці, стежать за його самовиховною діяльністю і стверджують окремі фази у його розвитку.

² **Пластова проба** – це система пластових та загальних знань, умінь і навичок, досягнення яких веде до розвитку духовних, моральних, розумових, патріотичних, соціальних, фізичних, трудових якостей вихованців, збагачує їхню естетичну й екологічну культуру, допомагає формувати характер згідно з Пластовим законом.

³ **ЗСА** (З'єднані Стейти (штати) Америки) – США (Сполучені Штати Америки).

про «яких розвій треба у Пласті подбати» [6, 5], обов'язки та завдання в Пласті, пластові ступені, роз'яснення головних трьох цілей організації, правила пластового Закону, вимоги пластових іспитів, устрій організації («в практиці»), а також те, як правильно «з'єднувати для Пласту членів», як правильно сприяти розвитку пластового уладу. І, що цікаво, Тисовський усі ці пояснення дає, не стільки ґрунтуючись на якихось теоретичних міркуваннях, як розтлумачуючи всі ці правила з практичного боку, тобто для повного розуміння їх кожним пластуном.

Тисовський у виданні розповідає про ставлення Пласту до школи й поєднання його зі школою без жодної шкоди для останньої: «Пласт є особним уладом молодіжи і зі школою не має ніякої зв'язи з сеї причини, що школа і Пласт обнимають дві ріжні области життя молодця: школа подає ему систематично основи теоретичного образования, Пласт розвиває его природні здібності і житеву енергію. Нема і не може бути між школою а Пластом жодного суперництва, хоч в дійности одно без другого дає лиш односторонно розвиненого чоловіка» [6, 37].

Наприкінці видання автор подає зразки оформлення пластових документів (карти впису, посвідки та інші бланки). Також Тисовський наводить невеликий список літератури (україно-, польсько-, англо- й німецькомовні видання про скаутський рух в країнах світу, зокрема в Україні). Автор додає: «За цінну поміч при укладанню сеї праці дякую ВПов. П. П. Іванови Боберському і Володимирови Радзиковичеви та пластунам-учасникам Е. Лицинякови і Л. Копистянському».

Видання О. Тисовського «Життя в Пласті» (1921) було першим із повоєнних творів, який з'ясував основні глибинні риси характеру української спільноти, що підняли її на борню за державницький ідеал, та хиби, через які він був утрачений. Автор видання вказував, що найголовніше для нової генерації української молоді – нові реальні шляхи самовиховної й суспільно-громадської праці, ідучи якими можна було підготуватися до нових змагань та перемогти. І хоча ця праця й містила в собі чіткий політичний зміст, головне її значення полягало у філософській та педагогічній спрямованості. За змістом і цілісністю викладених теоретичних і практичних положень видання стало чи не першим в Україні, яке містило всебічне опрацювання й викладення однієї із систем української етнопедагогіки [5, 40–41].

Викладені у виданні погляди та положення наповнені глибоким теоретичним осмисленням і перевірені практичним досвідом вони ґрунтувалися на загальній теорії скаутингу. У висновку до видання Тисовський відзначав, що книга стала «в великій части твором української молоді, українських пластунів. Сама українська молодь надала українському «скаутингови» строго очеркнену форму, яку випрацьовувала в подробицях... Отже, зовнішній вигляд і устрій українського Пласту – це праця пластової молоді, це самостійне передумування нею закінчення Пласту як власного національного виховного уладу... Коротко сказати: це, що описано в нашім пластовім підручнику, не маса тільки теорія... не якийсь невикональний ідеальний плян, це попросту звіт з десятилітньої діяльності Пласту» [7, 157–158].

Зважаючи на умови постійного браку фахової літератури, «Життя в Пласті» фактично на все повоєнне десятиліття стало головним підручником українських пластунів. Проте це видання, яке заходами Верховної пластової ради вийшло друком у Львові 1921 р., з огляду на російську окупацію центральних і східних земель України, не могло, на жаль, стати там відомим. У 1922 р. у Львові Тисовський видає ще й невеличку книжечку «Пластові закони».

Саме перша книжка О. Тисовського «Пласт» та книжечка П. Франка «Пластові гри та забави» слугували першопочатком великої й довготривалої пластової праці. У цей період створено осередки українського скаутингу та на східних українських землях, зокрема створено пластові осередки в містах Біла Церква, Катеринослав і в інших місцевостях. Їхніми організаторами були Євген Слабченко, Павло Богацький, Юрій Гончаренко й ін.

Пласт просувається швидкими темпами й уже в 1914 р. II з'їзд пластових представників обирає «Осередок Пластової управи», відбуваються перша пластова зустріч, перші змагання та участь Пласту в ювілейному Січово-Сокільському «крайовому здвизі» у Львові. У 1914 р. розпочалася війна й більшість пластунів іде до лав січових Стрільців і пластова діяльність фактично припиняється.

На початку 1914 р. Пласт у Львівській гімназії занепадає, залишається всього шість його членів. У 1922 р. Тисовський у одній зі своїх статей пояснював це високими вимогами до членів організації, які «почали відходити від домагань точності, совісності, потреб підчинитись виборній системі тощо» [8, 2–4]. Напевно, слід врахувати й цей момент. Та все ж головним було те, що симпатії пластової молоді все більше зверталися до організацій, де відбувався військовий вишкіл. На її думку, це було головною потребою часу. Молоді люди нарікали на «заняття літературою» та

виступали за введення елементів військової підготовки. Тисовський не погоджувався з такими функціями Пласту. Виступаючи за чистоту пластових ідей, він у пізніших спогадах зазначав, що «це не завдання Пласту» [4, 19].

У редакцією Степана Тисовського (після його смерті, 1923 р., редагування «Молодого життя» взяв на себе Богдан Кравців, тоді вже старший пластун, а пізніше – Петро Ісаїв). А вже в 1922 р. з'являється декілька циклостильних видань Олександра Тисовського про працю в пластовому гуртку, Степана Тисовського «Пластовий закон» і Яреми Весоловського «Пластовий Із однострій». Із цього часу організація українських пластунів отримала назву «Український пластовий улад» (до того часу називалася «Українським Пластом»).

Із розвитком Пласту збільшувалася кількість матеріалів, які визначали його внутрішню діяльність та правове становище, зростала в них і потреба з боку його окремих частин. Брак такої літератури спричинив внутрішню анархію, спорадичність виховного процесу та чимало необачних кроків, які викликали репресивні заходи з боку польської адміністрації. Щоб ліквідувати цю прогалину, у 1922 р. видано одну з перших брошур, витвір колективної праці інструкторського курсу Львівського пластового коша, у якій регламентувалися питання пластового однострою¹, впоряду², діловодства тощо [9, 42].

Кілька десятків пластових видань здійснено в різних українських видавництвах [2, 48]. Серед видавництв цього періоду варто згадати про «Записки українського пластуна» (Львів, 1922 р.). У виданнях того часу розкривалися зміст та вимоги до пластових іспитів, «іспитів вмілостей», роботи з новаками³, сільською й ремісничою молоддю тощо. У більшості вони мали скромне оформлення, виходили незначним тиражем, оскільки не вистачало коштів [5, 178–179].

Свою нішу займають і видання пластових приписів, законів, правил, інструкцій, наказів, уставів, порад пластунам, пластприяту⁴, виховникам, батькам, інструкторам та екзаменаторам [1, 11]:

1. Ведення книг пластових діловодств. – Львів : Вид. інструктор курсу для Львів. Пл. коша. Літогр. 1922. «Записки укр. Пластуна».
2. Інструкція для екзаменаторів. – Львів : Вид. Верх. пласт. ради ; Мемограф, 1922.
3. Закон про права і обов'язки від поручників і опікунів. – Львів : Вид. Верх. пласт. ради ; Шапірограф, 1922.
4. Наказ пластунам і пластункам до виконання на вакаціях. – Львів : Вид. Верх. пласт. ради Друк. на пиш. маш. 20 червня, 1921.
5. Наказ пластунам і пластункам до виконання на вакаціях. – Львів : Вид. Верх. пласт. ради. Друк. на пиш. маш. 15 червня 1922.
6. Пластова виказка. З пластовим уставом та рубриками на поміри тіла і всілякі вмілості. Наклад пластового уладу гол. акад. гімн. у Львові (Видана у Львові не раніше 1912 р. і не пізніше 1913 р.).
7. Правильник для членів верховної пластової команди. – Львів : Вид. Верх. пласт. ради. Шапірограф. 1922.
8. Устав про пласто́ве відзначення «за добре діло». – Львів : Видання Верх. пласт. ради. Шапірограф, 1922.

Поміж видань першого десятиліття існування організації в Україні збереглися також літографічні, про це згадує у своєму бібліографічному дослідженні Дмитро Козицький [1, 11]:

1. Весоловський Ярема. Знакування. – Львів : Вид. інструктор курсу для Львів. пл. коша. Літогр., 1922. «Записки укр. Пластуна».
2. Весоловський Ярема. Пластовий впоряд. – Львів : Вид. інструктор курсу для Львів. пл. коша. Літогр., 1922. «Записки укр. Пластуна».

¹ **Пластовий однострій** – це зовнішня ознака приналежності до організації (спеціальний одяг). Пластуни носять однострій під час пластових занять: на сходинах, збірках, святах тощо.

² **Пластовий впоряд** – засіб, побудований за принципом військового підпорядкування, що координує поведінку окремих осіб чи відділів для здійснення спільних завдань. Впоряд вимагає повного підпорядкування провіднику в межах визначених команд.

³ **Новацтво** (УПН, Улан пластунів новаків) – це, з уваги на вік членів, перша виховна спільнота Пласту, тобто спільнота дітей у віці від закінчених 6 до закінчених 11 років. Улад пластунів-новаків та пластунок-новачок гуртує наймолодших членів Пласту.

⁴ **Пластприят** – допоміжний підрозділ у структурі Пласту. До пластприяту відносять людей, які не є членами Пласту, але бажають активно долучатися до його діяльності.

3. Кархут Василь, ст. пл. скоб., «Лісові Чорти». Перша проба пластуна <Научний матеріал до I пл. іспиту для вжитку пластунів-ремесників>. – Львів : Укр. пласт. улад ; Друк оо. Василян у Жовкві : Лютень, 1921.

4. Тисовський Олександр. Праця в пластовім гуртку. – Львів : Вид. інструктор курсу для Львів. пл. коша. Літогр., 1922. «Записки укр. Пластуна».

5. Тисовський Степан. Пластові закони (їх пояснення і доповнення). Львів. Вид. інструктор курсу для Львів. Пл. Коша. Літогр. 1922. «Записки укр. Пластуна».

Висновки та перспективи подальших досліджень. Загалом, якщо говорити про феномен пластових видань чи, ширше, про феномен пластового руху загалом, – то це, передусім, феномен культурологічний. Як відзначає дослідник історії Пласту Б. Савчук, «це надзвичайно складне, багатогранне і понадчасове явище. У більшості громадян воно асоціюється з патріотичною організацією для всебічного виховання молоді. Але це ще й унікальний синтез філософсько-ідеологічних поглядів, педагогічна система, чітко окреслений спосіб життя» [5, 4].

Розглянуті видання – лише невеликий за кількістю, але потужний, змістовно й ідеологічно, старт, який і формує той культурологічний феномен пластової літератури, що змогла витримати дві світові війни, підпілля, постійні утиски, переслідування й заборони, змогла продовжити свій шлях і в незалежній Україні, і в українській діаспорі по всьому світі.

Список використаної літератури

1. Козицький Д. Матеріали до бібліографії української пластової літератури / Д. Козицький / ред. П. Зленко. – Прага : Укр. Пласт, 1935. [ЦДАВО України, ф. 4465, оп. 1, од. зб. 1112].
2. Кравців Б. Дорога / Кравців Б. – Л. : [б. в.], 1929. – 48 с.
3. Ленін В. Українська організована молодь (молодечі організації від початків до 1914 р.) / Ленін В. – Мюнхен ; Львів : [б. в.], 1994. – 181 с.
4. Основоположник Пласту (До 80-річчя з дня народження доктора Олександра Тисовського). – Мюнхен : [б. в.], 1966. – С. 19–21.
5. Савчук Б. Український Пласт, 1911–1939 / Савчук Б. – Івано-Франківськ : Лілея, 1996. – 264 с.
6. Тисовський О. Пласт / О. Тисовський. – Л. : [б. в.], 1913. – 45 с.
7. Тисовський О. Життя в Пласті / Тисовський О. – Л. : Накл. Верх. пласт. ради, 1921. – 158 с.
8. Тисовський О. В дорозі на верхи / О. Тисовський // Молоде Життя. – 1922. – № 6–7. – С. 2–4.
9. Тисовський О. Пластові закони / Тисовський О. – Л. : [б. в.], 1922. – 42 с.
10. Український Пласт на центральних українських землях у 1917–1920 рр. // Пластовий шлях. – 1998. – Ч. 3 (119). – С. 10–12.
11. Яремченко О. Основи пластуна / Яремченко О. – Берлін : Укр. слово, 1923. – 78 с.

УДК 007.304.655

К. О. Загорулько – студентка 4 курсу Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

В. Е. Шевченко – кандидат філологічних наук, доцент Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Оформлення ілюстрацій у підручниках для 5 класу: теоретичні аспекти та практичне втілення

Роботу виконано на кафедрі видавничої справи та редагування КНУ ім. Тараса Шевченка

У статті розглянуто дотримання вимог державних галузевих стандартів, санітарних правил і норм, а також Закону України «Про видавничу справу» щодо ілюстративного матеріалу в підручниках для середньої школи. Дається загальне уявлення, як і для чого зробити видання прийнятними з погляду вимог норм.

Ключові слова: видавнича справа, видавничі стандарти, підручники, ілюстрації.